

bihit bat ~~(egin)~~. Zaitze ikhustera; ekharrahozie fite besta pu-
llit bat, ezarrazkotzie behaztuñ bat ehian eta zapata berriak
zanguetan. Hartuko ^{ahel} duzie ere ollar, gita, eta ekharriko
axche ~~(bat)~~ huna phitoko: edaren ~~(di)~~zi, joren ~~(el)~~gar-
rekin eta ~~(egin)~~nen phesta handi bat.»

8. Muthilek obedite ~~(zi)~~en ~~(be)~~re nausiari eta ezari
zifen zerbita eder bat mahañaren gañan. Memento
berian, seme gehiena heldu zuzun itizitik ~~(be)~~re chakurrekin.
Eta zer da azantz hori? oihu ~~(egin)~~ zifin arneguz. Voste
~~(d)~~igit khantuz ~~(di)~~ ziften ~~(he)~~ren: etzu gotche itzul ~~(na)~~in.
Ehotia zirea, ene aita?»

9. Ez, ene semia, enuk hala, araphostu eman
zifin zaharrak. Hori ~~(egin)~~ten badut, bozkarioz bethia
nizalakuau duk. Khantatzen diik eta ~~(ur)~~us gituk, ezite
badiik untra ~~(ze)~~ren. Nahi ukhan dezakan ala ez,
beharho ~~(du)~~k khantatu hik ~~(ex)~~ eta alegere ~~(tu)~~ gure ~~(kil)~~an,
ze ~~(ren)~~ eta hie aneja hila zena arra phistu ~~(bi)~~ta. Crai
sorthia baliz bezala ~~(du)~~k: atzo galdia zian, ~~(ex)~~un
horra nun den arra hatjemana.

Alphabets

employés dans les deux traductions ci-jointes, et mis en regard de l'alphabet français.

Alphabet basque, dont aucun élément n'est jamais nul sans un mot,

Alphabet
français:

a

b

c

d

de la 1re
traduction:

a C'est plutôt l'a espagnol que l'a parisien.

b Même son qu'en français.

c Mêmes sons qu'en français.

d Même son qu'en français.

de la 2e traduction
le plus simple: où chaque signe conserve toujours le même son:

a C'est plutôt l'a espagnol que l'a parisien.

b Même son qu'en français.

z Remplace toujours Cou ou Sau son sifflant.

d Même son qu'en français.

Alphabet basque

Alphabet français
(Suite):

de la 1re traduction
(Suite):

de la 2e traduction
(Suite):

e è ê ë

è C'est plutôt l'espagnol que l'è français.

e C'est plutôt l'espagnol que l'e français.

f

f Même son qu'en français.

f Même son qu'en français.

g

g Même son dur qu'en français - Ne se trouve jamais [devant e, i].

g A toujours le son dur (même devant e, i).

h

h toujours aspiré.

h toujours aspiré.

i

i Même son qu'en français

i Même son qu'en français.

j

"

j A toujours, à peu près, le son de y dans le mot esp. *ayudar*.

k

k Même son qu'en français

k Remplace toujours l'aspiré des a, o, u, e, i et à la fin des [mots - Remplace aussi qu'avant e, i].

l

l Même son qu'en français.

l Même son qu'en français.

m

m _____ s _____

m _____ s _____

n

n _____ s _____

n _____ s _____

o

o _____ s _____

o _____ s _____

p

p _____ s _____

p _____ s _____

q

"

"

r

r Mêmes sons qu'en français.

r Mêmes sons qu'en français.

s

s Même son sifflant qu'en français. Employé seulement comme [dernier élément des syllabes].

s A toujours le son grossier béarnais ou espagnol.

t

t Même son dental qu'en français

t Même son dental qu'en français.

u

"

u Se lit toujours ou.

v

"

"

x

"

"

y

y Même son, à peu près, que dans le mot esp. *ayudar*.

" (Remplacé par j).

z

"

Voir plus haut : la 3e lettre.

ou

ou Même son qu'en français.

" (Remplacé par u).

ch

ch _____ s _____

ch Même son qu'en français.

gn

gn _____ s _____

ñ De l'alphabet espagnol.

ill

ill _____ s _____

ll _____ s _____

"

ĭ Son de d grossier béarnais ou espagnol.

Voir plus haut : la 11e lettre.

"

tt C'est le t enfantin. N'a pas trouvé dans la traduction.

tt C'est le t enfantin. N'a pas trouvé d'emploi dans la traduction.

G. Stebot
Instituteur à Béguin.

Commune
de
Béhasque - Lapiste

Canton
de
St Palais

1280. BNE-1

Hautes errebelatias (prodigia.)

1. — Guizon batec etzitieng bi seme beizic. Gaztenac erran
zaieng bere aitari. « Ordu da ene buriazen nausi izan
naden eta ukhar dezadan sos. Behar dut hemendic
yoan eta lekhu ikhusi. — Pharti zazu zure huntarsuna
eta emadazu nic ukhar behar dutana. — Iba, ene
semia, dio aitac: nahi ducan bezala. — Gaichto bat hiz
Guero harmeiru bat zabaltzen du, phartitzen du bere
huntarsuna eta equiten bi pharte bardinaç.

2. — Egun gutien burian, seme gaichtoa yoan
izen herritic, fierrarena equinez, eta nehoi adiorie
equing gabe. — Phasatzen du hanitz landa, oyhen
eta ur handi, eta heltzen da hiri handi batitara, nor
despendialu beitzien bere sosa oro. — Zombelt
hilabeteren burian, Saldu behar ukhar zituen bere
arropac emazte zahar bati eta ezarri behar izan zuen
muthil bezala: igorri zuten landetarat astuen eta idi
begiratzerá. —

3. — Ordian hanitz maluro izan zen. — Etxien.
quehiago oheric gauaz lo egiteco, ez eta suic, hotz

egiten zenuan berotzeo. zombait aldez hainbestelaino
gose handia zien, nun gogotia yanen beitzituen urde yaten
duzten aza osto eta fruitu usteldiaq; bainan nihore
etzacoq deus ere emaiten. —

4. — Ato batez, Tabela hutsiq, bere buria ustere du
erortzera banca baten gainera, eta leihotiq so eguiten
da airian arhinki zabiltzan chorien. — Guero ikhustera du
zeruan ilhargia eta izarrae, eta bere baithan erraiten
du nigarrez zagolarie: « Han, ene aitaren etehia
bethia da muthilez: badute nahi duten bezainbat ozi,
arno, arrautze eta gazna. — Hoi aldez gosiac hila nago
homen. —

5. — « Eh bien, zeitico niz, yoanen niz ene aitaren
ganat eta erranen dacot: Egin nien bekhatu bat, zu
kitatu nahi izan zintudarian. — Oguen handia
ukhan nien, eta behar nuzu punitu, badakit ontza.
Ez nezazula quehiago deit zure semia, trata nezazu
zure muthiletarie azkena bezala. — Oguendun izan
nintzan; bainan phenetan nintzan gutarie urhun.

6. — Aita bere baratzean zuz, bere lilin hurtatzen!
finitzen: sagartzeac eta mahatzac bisitatzen zituen.
Khusi zuniary bere semea bidean yiten, dena izerdiz
eta erhautsez bethia, zango bat bestiaren aitzimian
ezin ezarritz, etzien kassie sinhesten ahal. — Bere
buriarekin ibili zien hea punitu ala barkhatu behar
othe zaeon. — Azkenecotz, nigarra begian besuae
zabaltzen ditu, eta tinkatzen dielarie emaiten daco
pot handibat. —

7. — Guero bere semea yarrarazten du: Oihu egiten
du bere yende eta auzuetz: « Ehen bezala nahi dut
maithatu, gaiho haurra, diote erraiten, elgarretara
beldu zireneco. Aski punitia izan da: nehorc ez
dezaola orai erreprochurie batera egin. —
Zin ziste haren ikhustera: Kharracozie behala

abillamendu pullit bat, ezarracozie ehian chaztunbat
eta oski berriac zangoctang. — Hatzemaiten ahal duzie ere
oilan eta ahate, eta ekharteng hiltzeco hon den aratche-
bat: edanen dugu eta yanen elgarrekin, eta eginen
phesta handi bat. »

8. — Muthilec bere nausiari obeditu zuten eta ezarri
dahaila edere bat mahainian. Memento hartan
berian, seme quehiera yiten da ihizetic bere Sakhurrekin.
« Zert da arren assantz hori? du oihu egiten
yuramendua. Iduri zaut Khantuz ari zistela hemen,
ez da goitche arra yin nadin. — Ehotu zirea, ene aita? »

9. — Ez, ene Senia, ez nuc ehotu, dio errepostu
quizon zaharra. — Hola egiten dut zerren eta
alegrantziaz bethia beriz. — Khantuz ari gira, irus
gira, eta badugu zerren. — Hic nahi ala ez nahi,
beharco duc Khantatu gurekin, eta gurekin ere
alagueratu, zerren eta hire anaya hila zena bizirat
arra yin baita. — Arra sortu balitz bezala duc:
atzo galdia zukan, egun horra non edirena den. »

Suyade

Commune de
Beyrie.

1281. BNE. 1

Canton de
St. Palais.

Haour prodigoua. (1)

1. Guizonbatec etzilien bi semé bézie. Gartz
cranbazozoun bère aitari : Cincoria loukizou ène
bouriaren naousi izan nain èta oukhan dezadan
Bihar nikézi youan èta bazter ikhousi. Pharti yazou
hountasouna èta iman èzazou ène zouzina. — Ba
sémia, cranvizin aitaç : hic nahoukan bozala. Gact
èta izain hiz pounitia. Quéro tirouarbat idchiric, p
vizin bère hountasouna èta equin vizin bi phartè ba

2. Zounbèit igounen bourian, semé gachte
zouzoun héritic, iten zielarie fieraina, èta éran ga
adioic néhou. Couritou vizin anhitz bazter, oihan
èta yin hiri handi batétara, noun despendiatou bitz
dihourou gouzia. Zounbèit hilabètin bourian, be
oukhan zilzin, saldou bère aropac èmazte zahar
bère bouria acordatou mouthil gartzico : igori zi

(1) Voir les remarques sur la prononciation à la 4e page.

alhoritat han beatzia astouen eta idien.

3. Ordian, aras maleros zouzoun. Etziziz
quehiago oheric gaouaz lo iteko, ez eta souic berotze
hotz zenian. Zounbeit aldiz, hain gose handia ziziz
yamen beitzitien ourdec yaten touzten aza osta eta
frourou outeldou hec: bena nehoc etzacozien emiten
deousere.

4. Gaoubatez, tripa koutsic, outzi ziziz
erortera bere bouria cacheta baten gagna, soiten zielarie
lehotic choriac zognac hegallatzen bitzien ahinko. Guero,
ikhousi ziziz aguertzen zelian arguizitia eta izarrac,
eta eran ziziz bere bithan nigar iten zielarie: Kantche,
ene aitain etchia bethia beita mouthilez zougne beitouti
ogui eta ano, araoutze eta gasna, nahouten bezainbat.
Demora berian, ni gosiac hiltzen nizi hemen.

5. Beraz, nahizit yeiki, youain nouzou ene
aitaren hatzemaitera eta eranen dacozout: Bekhatoubat
yin nizin, nouiz eta ere nahi oukhan beinien zou
outzi. Oukhan nizin oguen handia, eta behar nouzou
pounitou, badakizout ountsa. Enezazoula quehiago
deit zoure semia, trata nezazou zoure azken mouthida
bezala. Quendoun nindouzoun, bena eniatzen
nintzoun zoure ganic ouroun.

6. Aita bere baratziari zouzoun, bere lilien
arosatzen finitzen ari: biyitatzen ziziz sagartziac
eta mahatsac. Ikhousi zenian yten bidian bere semia,
izerdiz eta erhaoutsez bethia, zangoua herestan, doidoia
sinketsi ziziz. Bere bouriari galdein ziziz behar

ziénoz pounitou ala béhar zacon barkhatou. Afin, nigarac
béguéetan zitélaric, bésouac kédatou zazkotzoun, éta
dourthoukizzen zitélaric bére bouriá haen léphouaen gagnéa,
éman zacoizoun pot handibat.

7. Guéro, yararazi zizien bére sémia; déithatou zitzien
bére yendiac éta aizouac : « Natizit maithatou léhen bézela,
haour gachoua, éran ziezoun bildou zitiénéco. Aski pounitia
ézan douzou : néhohe orai eztezacotela zjin éréprotchouic. Zaité
ikhoustéra; ékhar acozié fite barnéko poillit bat, ézar acozié
éhartounbat éhian éta zapata bériac zangouéetan. Hartzen ahal
toulézié éré oillaras, ahatiac éta ékhartzen aratchébat hiltzéco
houn déna : édaïn dizé, yanen elgarekin éta équinen phesta handibat.

8. Mouthilec obéditou zizien bére maousiari éta ézari zizien
tahaila éderbat mahaiain gagnian. Mémento bérian sémé
guéhiéna heldou zouzoun ihizitic bére zakhourékin : Zerda ba
azantz hori ? oihou équien zizien arnégatzen zitélaric. Custe
dizit khantatzen douzien kémen; étzouzoun gotché zjin
nindain. « Houa zireá, éné aita ? »

9. Ez, éné sémia, énouzou kala, éresponditou zizien
zaharac. Hori éiten baout, zjéren éta bozharioz béthia biniz,
khantatzen dou éta irous quira, ezik badizou zertaco. Hic
nahi ala ez, hic éré béharcodouc khantatou éta alaquératou
gourékin, zendaco éta hiré anéia hil zena phiztou béita.
Orai sorthou bézala douc : atzo galdia zouhan, égoun
houna hatzémana.

L'Instituteur de Beyrie,
Hoquina. Wroux

Quelques remarques sur la prononciation de la langue

1° D'une manière générale, on prononce toutes les lettres séparément, sauf le son

2° On dit :

inne pour in

anne ——— an

enne ——— en

e-i ——— ei

a-i ——— ai

o-i ——— oi

onne ——— on

se

3° Tous les e' sont fermés.

4° La lettre s a un son gras comme dans la prononciation de la langue béarnaise appuyer la langue sur le palais, fermer les lèvres et avancer les lèvres.

Commune de Camou - Suhast.

1282. BNE.1

Canton de Saint - Palais.

Traduction du morceau intitulé "l'enfant prodige" en
langue basque (dialecte bas-navarrais),
avec orthographe et sons propres à cette langue.

Heitur igortia.

1. Gizon batek etritien bi seme berik.
Gastenaik erran zien bere aitari: "Ordu da
izan nain ene, nausi eta ikhan deraan dihoru.
Behar dut hementik joan ahal izan eta ikhisi
kartier. Pharti zazu zire ontasuna, eta emaneraazu
ikhan behar duana. — Bai, ene semia, erranien
aitak; naukan bezala. Gaisto bat, hiz eta
punitia izain hiz." Gero zaaltriakin treta bat,
phartitu zien bere ontasuna eta hartarik egin
ziten bi pharte berdinak.

2. Heantik egun gutien burian, seme
gaistoa joan zen hevitik equinez fierraina, erran
gabe adis nihori. Erabersatu ziten biziki, larre,

oihen, ir handi, eta jin zen hiri handi batetala,
nün despendiatu bitrien bere dihurru guria. Zombait
hilaitein burian, saldu behar ukhan ziten bere
hatak emaste zahar bati eta acordatu muthil iraitko.
igorri zuten elgetalat han beiratreko astoak eta idiak.

3_ Ordian, izan zen biziki malerius.
Etsien gehiau ukhan oheik lo egiteko gatuaz, ez suik
berotzeko hotz zorian. Basien zombait aldir hain
gose handia, gootik jain bitriken ara hosto eta fruta
usteldu urdek jaten tursten hek.

4_ Aoz bater, sabela huxa, utriuen
bere buria eortrea kachet baten gaira, so egitiaikin
lehotik chorier, zoinak hegaldaka beitzoatsan ahinku.
Jero ikhisi ziten agertzen zorian argiraitia eta
izarrak, eta erran izan zien bere burian nigarror:
Hanchet, ene aitain etchia bethia da sehir zoinak
baitute ogi eta ano, arotze eta gasna, nahi duten
berainbat. Aorte hortan, ni, goseik hiltzen niz
heben.

5_ E bien! jeikiko niz, joainiz edicitea
ene aitain eta errain dakot: Egin nien bekhatu
bat noiz eta ere nahi izan bitrintudan kitatu.
Ukhan nien oben handia, eta behar nuzu punitu,
badakit onxa. Ez nerazula gehiago deit zure
semia, trata nerazu zure muthiletak ondarra
berala. Obendun izan nintran, periture nindain
wun zutak.

6_ Aita zen bere baratrian, finitzen
zitelak urthatria bere liliak: bisitazten ziten

saartriak eta mahaxak. Noiz eta ere ikhüsi
bitrien jiten bidain gagnan bere semia dena kükütia
izerdiz eta erraüzer, herrestatur zangoa, doi doia
sikhexi ahal izan zien. Berari galdatu zien behar
zukenez punitu edo barkhatu.... Azkenian, nigarrak
begietan, lurratu zaron besoak, eta aurdikitzen zelaik
hain lephora eman zaron pot handi bat.

7- Gero javrarazi zien bere semia; deithu
ziten jendiak eta airzoak: "Nahi dut maithatu
lehen bezala, gaicho haurra, erran zeten bildu zieneko.
Iran da aski punitia: nihok orai erderakon egin
batere erreprotchuik. Zaizte hain ikhüstea: ekhar
zakozie fite barneko pollit bat, ezar akozie behartun
bat ehian eta oski beviak zangoetan. Hartu ahalko
ere durketrie ollarrak, gitak eta ekharri ahalko
chaal bat hiltzeko hün dena: edain dugu, jain
dugu elgarrekin eta eginen dugu phesta handi bat.

8- Muthilek obeitu zuten beren nautsiari
eta ezarri zuten dahalla eder bat mahagnain gagnian.
Memento berian, seme gehiena itzultzen zen ihizetik
bere chakhuwekin: "Zer da beraz arantz hori? oihu
egin zien arneguz. Uoste dut khantuz ari zisten
heben; ezta gotche itzul nain. Ehotia zirea, ene aita?"

9- Ez, ene semia, ez noiz hala, ihardexi
zien zaharrak. Egiten bait hori, hori da bethia biniz
boskarios. Khantaten dugu eta irüs gira, erik badugu
onxa arraroin. Nahi ikhan dezakan edo ez beharko
dük khantatu hik ere eta alegeratu gurekin, zeren
eta hira aneia zoina hila bitzen itzuli bita biirat.

Oraï sorretik heldu baliz berala da: atzo galdutik
 zen, egun horra nün den avia hatremana.

Pour traduction conforme:
 L'Institutur public de Camou-Suhast,
 Ziturau

Notes diverses:

1- e -	prononçat e' (Pas d'e muet en basque)	12- u -	prononçat ou, à l'espagnole, dans les mots où cette lettre est surmontée d'une croix (ü)
2- g -	ug g, devant n'importe quelle voyelle; jamais j, comme en français.	13- x -	ug xs, à la béarnaise, son sifflant et mouillé.
3- h -	ug h, en aspirant toujours.	14- z -	ug z avec sifflement faible; jamais comme le z français.
4- j -	ug y, comme l'y français.	15- ai -	ug ai, jamais e'.
5- kh -	ug kh, en aspirant fortement la lettre h.	16- ei -	ug ei, jamais e'.
6- ll -	ug ill, en mouillant P.	17- oi -	ug oi, jamais oi.
7- ph -	ug ph, en appuyant sur p et en aspirant h; jamais f comme en français.	18- en -	ug enn, jamais an.
8- r -	ug r, toujours avec le son rude.	19- in, on, un -	ug inn, onn, unn.
9- s -	ug s, avec le son sifflant et mouillé à la béarnaise		
10- th -	ug th, en aspirant fortement la lettre h.		
11- u -	ug u, comme en français.		

Ziturau

Commune de Pomerain - Berrault

Canton de Saint-Lalais

1283. BNE-1

Haïr prodiguä

1. Guizon batec etciin bi seme becik. Gaztenac erran tciin bee aitari: "Orduici izan nain ene nãisi eta ukhan dezaan dihoru. Behartit yuan abal nain eta bazter ikhus dezaan. Pharti yazu que untaduna eta eman ezaazu nic ukhan behar duana. - Ba, ene semia, erreiten tci aitar, nahi ucan bezala. Seme gaichto at hiz eta punitia izain hiz." Gueo, zabalten tcielaic ~~tientat~~ ticiat, phartitu zi in bee untaduna eta bi pharte berdina in.

2. Egun bakhar gutin onduan, seme zarra yuan tzu un heritic, fierraina inez eta adis nehorri erran gabe. Igaan tciin othar biciki, oihan, ubaitz eta yin biri haüdi batea nun igorri beiteien bee dihoru gucia.

Zumbait hilaitheïn burian, behartu citziakozun bere
arropac saldu emazte zahar bati eta bee buria eman
muthil izeteco: igorri zirzien alhorretak asto eta idi beyateca.

3. Ordian izan tziun biciki maleis. Etcin
queho oheic ukhan gaiar lo iteco ez eta suic ~~ukhan~~
beoteko dembora hotza cenian. Hain tziun gosetia
zumbait aldiz nun gotic ^{yain} ~~yaren~~ beicitien, urdec yaten
tuzten aza osto eta frutu ustelac; bena etciakozien
nehokec deusec emeiten.

4. Atxalde aterz, sabela hutzic, bee buria cortca
utci ziin cachetaaten gaguea, leihotic so itentcielaic
ahintki arian ibiltcen tcién, chorier. Queo ikhusi citzin
cerian aguertcen, argui ceita eta izarrac eta nigarrez
~~bee~~ baithan erran tciin: Hantche, ene aitan etchia
betheic duc muthilez zuñec ogui, ano, arrotce eta gasna
beitute nahi uten bezaimbat. Demboa hortan, ni goser
hiltcen nuc hefen.

5. Untxa! Chutituco nuc, yuain aitan
atcemiteca eta hari errain: Bekhatu bat equin nizis nahi
ukhan teintuanian utci. Oben haundia ukhan nizis eta
behar nuztu punitu, baakizut ^{hori} untxa. Queho ez nezazula
deith zue semia, trata nezazu zue arhen sehia bezala
Obendun izan nintzun bena peritcen ari nintzun zutaic urhun.

6. Aita bee baatcian tzu un, ~~bee~~ lilien
arrossatcen finitcen ari: saartciac eta mahatsac
bisitatcen zitzin. Ikhusi cienian bidian gagnian

ziten bee semia izerdiz eta erhaitsez oro bethic
doi doia sinhetxi ahal ukhau tein. Bee baitan
galdin tein behar teinez punitu ala behar tzakon
barkhatu. Azkenian, nigarrac bequictan, hedatu
ziarhotzun besnac eta eman pot haundi bat yaiyten
telaic haiy lephoa.

7. Guco yar aaci ziin bee semia, deithu zitein
bee yendiac eta aizuac: "Nahi icit lehen bezalu
maithatu, haiy gaichua, ciezun evian bildu zien
bezain sarri. Osti punitia izan tyu, orai nekotec
ez dezacotela cassiaic equin. Zaiyte ikhustea,
ekharracozie fite barneco pollit bat, ezarracozie ehaytun
bat ehian eta osti beviac sognian. Harten ahalco-
uicic ere oillar, quita eta ekharten hiltceco hunden
chaal bat. Elgarrekin edanen teiu, yain eta phetta
haiindi bat equinen."

8. Ichic obeditu cicien been naitiari eta
ezarri dahalla eder bat mahayain gagan. Ichant
berian, seme queyhena ihizitic heldu zuen quileat
bere zakhurrekin: "Cer da ba azantz hori? bee
baitan oihu equin tein ~~quamentu~~ quamentu equin inez
Khantuz ai cizte nasti been; etyu goitche yin
nindain quileat. Eho circa, ene aita?"

9. Ez, ene semia, eruc hala, arapostu emeten
tei zaharrac. Hori iten bait, duc ceen beinuz
alegranteiaz bethia. Khantatzen diasu eta irus

guituc ezin badiaou untxa certaz. Nahi ukhan
dezakan ala ez, hic eie khantatu beharco ^{ie} eta
alegueratu beharco hiz quëkin, ceen hic aneya hilic
cens arria yin beita bizirah. Sortetic heldu baliz
bezala ue: atzo galdia zukan, horra egun ^{berriaz} atcemana.))

Inutile d'ajouter qu'en Basque

- 1° Tous les c sont fermés;
- 2° B se prononce ou
- 3° Z a le son de S ou C
- 4° S n'est pas sifflant, il est doux, il tire du se français
et du je français
- 5° an, in, on, un, en, se prononcent ane, ine
one, oune, ene mais avec l'e très faible.

Dans cette traduction, les lettres qui ne se prononcent
pas ont été supprimées. C'est l'idiome usuel de la commune

Donezain, le 31 décembre 1894
L'Instituteur,

B Primorena

Commune
d'Etcharry

1284.

Canton de
Saint-Palais

Haour prodigoua

Guisson batéc etsissun bi sémé baïssic
Gasténac éran sin béré aitari: « Démora dussu
issan nadin éné bussagui éta ukhén d'essadan
diharu. Béharsi jouan ahal issan nadin éta
icous d'essadan baster. Pharti sassu souré ountarsuna
éta éman éssassut sér-é ukhan béharduna. — Bai, éné
sémia, éran sién aïtac; nahi isain ducan béssala.
Gaichtobat his éta issanén his punituic. » Quéro
sabaltsian tiéta bat, phartitu sién béré ountarsuna
éta équin sién bi pharté bardinac

Equin gutin landan, sémé gaichtoua jouantsén
héritic équitiaiquin fieraina, éta éran gabé adio nihouri
Crébisatu sién hanitch mondi sabal, oïhan, ukéits, éta
jin s'en hiri handi batéta, noun d'essendiatu bétsién béré

diharu gussia Hilabité soumbaitén burian, béhar ukhén
sién saldu béré pildajiac émasté chahar bati ita béra
alogatú moutil issaitéco: igori sutén alhoréat astouén ita
idién han béquiatséco.

Ordian, issan sén hanitch maléous. Etsién
ukhén quého ohéic lo équitéco gaouas, es ita suic béré bétséco
hots équitén siénian. Bassién soumbéit aldís hain gossé
handia noun janén béitsién ourdec jatén dutén assa osto
ita fruta higotu héc béra nihourqué etsiotén émaitén déusé

Atsaldé batés, sabéla hutsic, utsi sién béré buria iortéa
cachéta batétain gagnéa, soquitiaiquin léihotic choriac
hégaldatsén ahinqui. Guéro icoussi sién aquertsén sélian
arguissagua ita issarac ita béré buriaí éran sion nigarés
sagolaic: Han, éné aítain itchia béthéic da moutilé sougnéc
béituté oqui ita aridou, araoutsé ita gasna nahi dutén bésséin
besté. Ber démboran ni hiltсэн nis gosés hébén.

« Eh bien, jéiquico nis, jouanén nis idiéitéa éné aítarén
ita éranén dacot: Equin issan nién békhatu bat, nous-é
nahi isan béitsun tudan quitatu. Issan nissun oquén handia
ita béharsi puni néssassun badaquit lountsa. Enéssassula
déith habo soure sémia, trata néssassu soure asquén
moutila béssala. Quéndun issan nussu, béra éméiatsén
nintsun sutaic huun. » Aita béré baatsian sussun, béré
liléén arosatsén finitsén: bijitatsén sissun sagartsiac ita
mahatsac. Nous-é icoussi béitsién jitén bidian béré sémia
oro coucouteic issérdis ita érhaoutsés sangoua téréstan, ahal
(C. S. V. P.)

lesquels pour
« que »

dans le même
temps

comparable
j'ai été

isan sien doi doia sinetsi. Béré buriaï galdéquin sion béhar séné
puni lésan ido barkha lésou. Enfin nigarac béquitan, béssouac
hédatu sitson éta daoustiaiquin harén léphora émaïtén daco { daut
prot handi bat. (1) grand lieu d.

Quéro jarassi sien béré sémia; déithu sien béré jentiac
éta aïssouac: « Nahi dut maïthatu léhén béssala gaïcho haoura
éran sén, bilduic issan sien béssén sari. Issan da asqui
punituic: nihourqué orai és déssacotén équim baté éréprotchuic
Saïsté harén icoustera; ékhar éssacossié fité paléto éjer bat; éssar
éssacossié éhastun bat érhian éta osqui béri batsu sangoétan
Ahal duquéssié. éré hartsen, ollar, ahaté éta ékhartsén aatché
bat hiltseco houm déna: édanén duqu, janén élgaréquin éta
équimén phésta bat handia. » (1) (2) qui et nous

Moutiléé obéditu sutén bérén bussaguia éta éssari
sutén dahalla éderbat mahagnaén gaïgnén. Bér démboran,
sémé quéhiéna ara jitén sén ihissetic béré chacuréquin:
« Sér da béras hiots hori? éraitén du, juatsén siélaïc. dit-
Ousté dut cantatsén dussiéla hébén; ésda goïsséqui ara
jin nadin. Erho siéïa éné aïta? »

« Es, éné sémia, ésmuc hala, arapostu émaïtén du
chaharac. Equitén badut hori sertaco éta béthéic béinis
boscalentrias. Cantatsén diagu éta irous gutoac, sérén
éta béitigu sertas. Nahi issan déssacan ala és, béharco
duc cantatu hic éré éta alaquératu gouréquin, sérén
éta hic anaïa huc séné ara jin béita bissilat. Forthu (1) (2) nous
(E. S. V. P.)

béri balis bessala duc: atso galduc sukan, egun hora
idiénic

L'Instituteur,
F. B. Miquelard

Nota: Les « s » soulignés à l'encre rouge ont un son
sifflant et les autres le son doux de l's français.

Le « h » est aspiré sauf dans ch qui se prononce
comme en français

Le « c » a partout le son dur

Le « é » a le son de l'« in » français

Le « t » se fait sentir partout

« un » ne se prononce pas comme en français
il faut dire « u-n »

Commune de Gabat

Canton de Saint-Palais.

1285. BNE-1

Kaür igortzale handia

1. Guiron batec etrin bi semé bezi.
Carténénac erran trin bere aitari : « Orduci
izan nain ene naüsi eta ukhan dexan
dihuru. Behar tri ukhan ahal dexan hemontic
yuan eta ikhus dexan lekhu. Phartaya gazu
zure ontasuna, eta emazu eni zer ere behar
baitut ukhan. — Bai, ene semia, erran trin aitac;
Nahi dukerkan bezala. Hi hitz gachtu bat eta
izain hitz punitia. » Quero, idetzén cielaic
trois bat, phartayatu zin bere ontasuna eta
in citzin bi pharte berdinaic.

2. Egun gutin burian, semé
gachtua yuan trin herritic iten cielaic handiaina,
eta erran gabe adio nihuri. Erbesatu cin
biciki othar, oihan, urhandi, eta yin tzun hiri,
handi batetara nun despendiatu beitzin bere
dihuru quria. Zumbüt hilaitün burian,
behar ukhan. Citzin saldu bere anopac emazte
zahar bati eta bera logatu muthil izaitico:
igori cizien elgetarat beatzea asto eta id.

3 - *Dian, ixan zun biciki malerus.*
Etrin ukhan g'ehio oheic loiteco jauraz, etz eta ere
suic beotzico noiz eta ere iten beikien host. Bain
zumbeit alin g'ofe bat hain handia nun
yain beitzitien aza hosto eta fruta ustel hec yanac
dienac urdez; b'ena nihukrec etzacocien
emaiten leiseru.

4 - *Gai bater, sabela hutsic,*
bera erou zun esabela baten g'agneria,
so itian leihotic chorier z'ugnac ariatzen
beitzien ahunki. G'ew ikhusi zitzen agertien
c'etan argizaitia eta izarra, eta berari erran
tzen nigarbez. Hantche, etchia ene ditaina
duc bethia muthilez z'ugrec baitute oyi eta
ano, aroltze eta gasna, nahuten be'embat.
Demora hortan, ni, hiltzen nuc g'osez herien.

5 - *Peaz, yekiko nuc, yuain*
nuc hatz'emaitera ene ditain eta errain lacoat:
In nicin bekhatu bat, noiz eta ere nafi ukhan
baitcintutan quittatu. Ukhan nicin hofen
handia, eta behar nuzu punitu, b'akizut
untsa. Etz nezazula deit g'ehio zuré semia,
trata nezazu zuré muthill undarrina bezala.
Culpadun nintzun, b'ena sofritzen nicin
zutaic urhun.))

6 - *Aitab'eparatzian zun, finitzen*
ari avrosatzen bere lilién: bisitacien citzen
sartziac eta mahatsac. Noiz eta ere ikhusi
beitzien yiten fidiain g'aynan bere semia
oro izerdiz eta erhautser bethia, terrestatur
zanyero, doy doya sinhetsi ahal ukhan tzen.
Berari galdien tzen heya behar tzen punitu
ala behar zakonez b'akhatu... Undarrian,
nigarac beqitan, hedatu zaycotzun besuac,
eta b'era erortén c'elaic hain l'ephora iman
zacozun pot handi bat.

7 - *G'exo yarraci zin bere*
semia; oihu intzen bere yender eta aizes:

« Nahicit hori maitatu ditginian bezala, gächu
 häüra, erran cützun bildu Cieneco.
 Azan tzu aski puntia: Nihuc orai er
 dezakotela horri in erreprotchuc. Yin
 cizte horren ikhustea; ekharracocié fite
 veste pollit bat; ezarracocié ehastun bat ehian
 eta oski beriac zanguetan. Hartico ahattzié
 éré oillarrac, gitac, eta ekhartzen ahal
 aatché bat hiltzeco hundena: edain dirzi,
 yain elgarrekin eta inen phesta handi bat.»

8 - «Muthilec Tinhetsi cicien beren
 naisiari eta ezarri dahaila eder bat mahayman
 Jaynan. Memento berian, semieic zaharrena
 heldu zun ihicitic bere chakhurrekin:
 «Zer da beraz azantz hori? errantzin gora
 arnegaturz. Usteicit khantuz ari ciztela
 hemén; etzu gotché yin nain. Chotia Crea,
 éné dita?»

9 - «Er, éné semia, ez nuc hala,
 erresponditu cin zaharrac. Hori iten bait,
 duc nizalacuan bethua placerez. Khantatzen
 dic eta gituc irus, cin eta betu solas.
 Nahi ukhan dezakan ala ez, behar coc
 khantuz ari hic éré eta aligeratu gurekin
 cin eta hie anniya hila zina arra phiztu
 beta. Horiuc sothu berria balin bezala:
 atzo hila cian, egun hua horra
 arakatgemana.»

Explications:

s et ss ont presque le son de j

z a le son de s ou de c

ge us que

gi us qui

Dans le texte, tous les mots ont été écrits tels qu'ils se prononcent

L'Instituteur,
 Estcheberry

Commune de Garris.

1286. BNE-1

Canton de Saint-Palais

Haur galdia

(Dialecte Bas-Basarnais)

1° Gizon batec etzitzen bi seme bezic. Garzenac erran zien bere aitari: «Ordu da ene nausia izan nadineta dihurtan sar nadin. Nahinuke hementic yoan eta bazterrac ikusi. Zure huntasuna behechizazu eta eman ukan beardutan hura. — Bai, ene semia, erraiten du aitac. Gaichto bat hiz eta garzigatia izain hiz» Gero tord bat, zabal ziarekin, bere huntasuna behechi zien eta egin zien hartaz bi puchi berdinae.

2° Hantec guti egunen burian, seme gaichtoa horritic yoan zen, balentria handian, eta nihuri agur egin gabe. Curritu zitien larre oyhan erreca biziki eta sartu zen hiri handi batera fun ere bere dihuria chakutu bitzien. Zunbeit hillabeteren

burian, bere hatiac saldu ukhan behar zitien emazte atso
bati eta sartu zen muthil; igorri zuten elgetarat astoen
eta idien beiratzeo.

3° Ordian biziki gairiki izan zen. Etzien gehiago oheric
lo egiteo gauaz, ez suic berotzeo hotz egiten zienian.
Hain gose chamina zien zumbait aldir, nun urdec
yatzen tuzten aza osto eta fruta ustel hec, yarenen bitxituen
: bainan nihoren ganic etzuen fruts bat ukaiten.

4° Pts batez, sabela hutsa, utzi zuen bere buria alki-
baterat erorzerá, soiten zielaric lehoitic ahinko hegaldaca
ariziren choriac. Gero ihusi zitien argizaitia eta
izarrac zeilian agertzen eta erran zien nigarretan
zagolaric: Hanchet, ene aitaren etchia betia da sehiz
ogian eta arnoan, arotzetan eta gasnan, asian direnac.

Vi, denbora berian gosez hiltzen ari niz, hemen.

5° Beraz, yekico niz, ene aitaren ganate yonaren niz
eta erranen dacote: Huts bat eginien zurkilatic
behechi ninzarian. Obendun handia izan ninzan,
eta behar nuzu gartzigatu, badakit urza. Enezazula
gehiago zure semia izengla, ibil nezazu zure azken
muthila bezala. Obendun izan niz, bainan aihartzen
ninzan zure ganic urhun.))

6° Pita baratzián zen, bere lilien urtatzen bururatzen
: sagartzen et mahatoen soiten arizen. Noizere
ihusi baitzien, bidia ren gainian, bere semia arras
izerdiriz eta erhautzez betia, zangoa herestán, etzuen
aise sinketsi. Bere buruarekin ari izanzen heia
behar zirenez gartzigatu edo barkhatu. Bizkentan,
nigarrac begiretan, hedatu zason besoac, eta
lephotie lotziarekin eman zacon pote gozobat.

7° Gero yarrira aazi zien bere semia; ethecoer eta
aizoe oiho egin zien: a Lehen bezala nahi dut maitatu,
gairio haurra, erran zien horier bildu zirenian. Aski
gartzigatia izan da: orai nihore ez gairikirie erran
horri zatorzte ihusterak; ekhar zakozie laster hamar
pullit-bat, ezhar zakozie chartun bat erhian eta oski
berriac hoinetan. Hartico ahalzue oraino oilar eta ahate
eta yinaz aratche bat hilzeo huna: edanen, yanen
dugu elgarekin eta phesta handi bat eginen.))

8° Oheren nausia obeditu zuten muthilec eta ezarri
zuten dahail eder bat mahana ren gainean. Dombora
berian, seme geihena, izulzen zen ihizitic bere
ihiztorrekin; a zerda beraz calapita hori? Oihu
egitendu, arnegatux. Uste dut kantuz ari zirezten
shemen; ez niz goize ethorzen. Erhotia zirec, ene
aita?))

9° Ez, ene semia, ez niz hala, ihardesten dio zaharrae.
Hori egiten dute zerren bozalenzia osaan bainiz.
Kantuz ari gira eta allegantzian gira, zerren hala
gertatzen bita orena. Nahi edo ez, beharcode hic
ere kantatu eta allegeratu gurckin, zerren hirc anaya
hila zena bizirat itzuli due. Sortzen bezala due:
atzo galdia zucan, egun hor due arra hatzeman

L'Institutur,

Laulhère

Commune d' Tharre.

Canton de St Palais.

1288.

BNE-1

Haour prodigoua.

1. Quicoun batec etcitien bi semé becic. Gar
ténac erraitén du béré aitari: « Ordu dici ican naïn
éné naoussia éta oukhan déca[d]an dukuru. Bé-
har [d]icit jouan ahal ican éta baxter ikhoussi.
Tharthi çacu çowé ounthassuna, éta éma [da]cu
oukhan behar du[d]ana. — Bai, éné semia, errai-
tén du aïtac; nahitjoucan bëcala. Gachtobat hix
éta icanén hix gartigatia. » Guio ca[b]alciakin
tiréta [b]at, phartitu cién béré ounthassuna éta har-
ta[r]ic intcitién bi pharté bardinac.

2. Egun gutin burian, semé gaichtoua jou-
antén heritic fierraina itakin éta erran gabé

adiorjic nihouri. Igan ciën biciki laré, oihén ita
oukaiä, ita jintcen hiri handi batitala, noun cha
hätu bitciën béré dukuru gucia. Coubéit hiläi
sén burian, behar oukhan citiën saldu béré phil-
dac émaxté, cahar bati ita béré buria énganatu
mouthil icáiteco: igorri, cutén elguéta[r]at han bé-
[r]atécó astouac ita idiac.

3. Ordian icantén arras dohacabé. Etciën quéhiaou
ohé[r]jic loitéco gaouar, ez surjic béroécó hotécénian.
Coubéit aldiz hain gosse' handia ciën noun gotg[ot]ic
jain bitcitiën ourdec jaténtuxén aça hoste ita fru-
tu ousteldu hec, béna nihourec etçacon émaïten dioué.

4. Gaou bates, sabéla houtsa, béré buria utci
ciën érotéa ttouttou batén gaira, so [égu]itiaikin li-
hotic ahinki higaldatén ciën chorier. Guio ikhoué.
Si citiën aguertén cérian arguicaitia ita icarrac ita
errantciën nijarez: Hantché, éné ditain etchia bé-
thia [d]ouc muthiléx duténac oqui, ano, aroté' ita
gasna nahoutén bécain besté. Dén bora hartan
ni hiltén nouc gosse' hén.

5. « Ebiën, jékico nouc, jouanéin nouc idiéta éné
ditain ita erranéin dacoat: In nicin békhatubat na-
hi oukhan cintuanian utci. Obén handia oukhan
nicin, ita gastigatu behar nuçu, ountsa bazu akicut. Ez
nicacula quéhiaou déth couré semia, ibil nicagu curé
askén muthila bécata. Igan nintéun obéndun, béna
ourtcén nintéun cutarjic urkhun. »

6. Aita beré batcian cén, beré lilien ihistaten aka-
batcen ari: bisitaten citien sajtartciac eta mahatsac.
Ikhoussi cienian jiten bidian gagnian beré semia dena
estalia icerdia eta errautsez, çangoua therrestan deudcia
sinhetsi ahal oukhantien. Bere buruari gald[egu] in cien
gastigatu behar othe cien, ala barkhatu behar çacon...
Cundarian, nigarrac bequitan, hiedatu çacon bessouac
eta beré buria curditiaikin hain lephorat iman çacon
pot handi bat.

7. Guio jarracicien beré semia; deithu citien beré
jendiac eta aicouac: « Nahiout maithatu lehen becala,
gaicho haourra, errantcien bildu cienico. Scan da aski gati-
tigatia: Nihouec gouai esticakola in cassic baté. Caisté
hain ikhoustia; ikharrakocié laster besta poullit bat,
eçacocié errhastun bat ehian eta oski berri batcu sangou
etan. Hartuco ahal tutcié éri oillar eta quitat[er] batcu eta
ikharrico ahal atchi bat hiltico houma: edanen dici, janien
elgarékin eta inen phesta handi bat.»

8. Mouthilec sinhetsi cutén berén naoussia eta ecarri-
cutén dahaila éder bat mahagnain gagnain. Meminto bé-
rian, semé quéihéna itcultcien cén ihicetic beré chakhurrikin:
« Berda beaz acantz haou, oihu intcien arnéguz. Ousté[er]it
khantuz ari cistila hén; itcu gotché itoul nain. Ehotia ci-
ria, éné aita?»

9. « Ex, éné semia, énouk hala, ihardetsi cien çahar-
rac. Hori itén baout, horiouc bozarioz béthia nicalaou-
an. Khantuz ari quitouc eta irous quitac, cénin eta bitu

certaz. Nahi baouc ala ez beharco[d]ouc khantuz
ari hic éré, eta beharco[d]ouc bozkariatu gouu-
kin, ce[r]en éta hiri anéia hila cèna arra jindoue
bicira.. Ebori douc berrix sorthu baliz bécala: atco gal.
dia coucan, égun horra ara idièna.»

M^m Guichandut instituteur.

1. N-tan, in ont le son a'n, i'n
2. a le son du s français et le s se prononce comme
3. le s dans le mot béarnais ou gascon «Moussu».
4. le j a presque le son d'un i

Commune de Larribar

Canton de St Palais.

1290. BNE-2

Naus Podigua.

Quizon batek ez zuten bi seme beirik.
Gastenac erraiten dio bere aitari: "Demora
da neure nausia izan nahien eta ukhan dizan
dirua. Behar niz juan ikhus ditzan tokiac.
Phartixaru zure untarsuna eta ekaratu erri tokatzen,
dena. - Bai, ene semia, dio aitac: nahi dukan
bezala. Gaichta bat hiz eta punitia izanen hiz."
Eta idekiric txost bat phartitzen du bere untar
suna eta egiten ditu bi pharte bardinac.
2. Egun gutien buruan, seme gaichtua, joant
zen horitic ferracna egiten zularic eta nehoric

adioric erran gabe. Trebesatu zitien hainitz
larre, oyhan, ur handi eta jintzen hiri
handi batetala, nur sakutu baitzien bere
diruiguzia. Zombit ilhabeteren buruan, saldu
behar ukhan zitien bere arropac emaste Zahar
bati eta allocatu muthil quisa: igorri zuten
alhorreat astoen eta idien behatza.

3. Orduan arras malurus izantzen. Etxien
quehiago oheic gabax lo egiteco ez eta ere suric
berotzeo hotz egiten zelan. Hain gose
handia baitzen zombit aldez, nur janen
baitzien urderri jaterat emaiten zuten asa
ostuac eta fruitu ustelac: benar nihore etxion
deusic emaiten.

4. Brax baten, sabela hutsic, utri zien bere
burua exortzera escabela baten gainian, lehiotic
so zelari sorierri zoinac aratzen baitzen arinki.
Eta zelan ikhusi zitien agertzen argizaita eta
izarrac, eta erraiten dieloric bere kathan: Han-
behera, ene aitaren etchia bethia da muthilez
dutenac oquia eta anoa, arrolte eta garra,
nahi duten berembat. Demora berian, ni
emen goseac hiltzen nau.

5. Berax! jeikico niz, joanen niz ene aitaren
kausitza eta erranen diot: Bekhatu bat egin
nien, zu utzi zaitutarian, gaiski handia egin
nien, eta behar nurudpunitu, badakit unta. Ez
nuratula izen da quehiago zure semia, trata narare
zure arken muthil bezala. Obendun handi bat
izan niz, benar malitia nuzen zutanic uran.

6. Bota bere baratrian zen, bere lilien
arrosatzen acabatzen; bisitatzen zitien sagarbiac
eta mahatsac. Ikhusi zienian jiten bere
Semia, bidiaren gainean, ezordiz eta errauts
estalia, zangoa orrestan, ezin sinetsu zien.
Bere buruari galde eguten zien eja beharri
punitu edo barkhatu. . . . . Baskoman, nigarra
begietan zabaltzen diozac besoac eta jauri eginic
haren lepuari emaiten dio jot lodi bah.

7. Eta jarraari zien bere semia. Ditu zitien
bere jentiac eta haizuaac: " Nahi dut maitatu
lehen bezala, haur gaisua, erraiten diote bildu
diren bezain laster. Bski puntia izan da:
nehore ez dezan equin orai araproxuic.
Zaizte ikhustera. Ekhar dezazic fite camisol
pullitabat, emorue errastun bat ehian eta
oski berriac zangoetan. Hartuco ditutue ere
oillarrac, ahatic, eta ekharrico durie ahatsc
bat hiltzeco hun dena: Edanen eta yanen
dugu elgarrekin eta equinen phesta handi
bat.

8. Muthilec obeditu zuten beren nausia
eta ezarri mahain gainian daban eder bat.
Memento berian seme zaharrena jiten zen
ihixitic bere chakurrekin. " Loia da beraz
azantz hori, oin eguten zien, hornegutka? Ustent canten
hari zutela emen? ez da sobera goizegi jiri
nadien. Ehotu zira, ene aita.

9. Et, ene semia, ez nuchala, arapostu
zaharrac. Hori equin badu, due xeren bez carioz.

bethia bainix. Cantatzen dugu eta hirus
gaituc, exen baitugu zer gatic. Nahi bauc
eta ex pauc. behar ex duc hic ex Khantate
eta boz cariotu gurehila, zeren hie anaya
hila batzen, biziala jin baita. Sortu
berri balix becala duc: Atzo galdia zukan
egun causitua duc.

L' Institutur

H. Noël

Commune de Lohitzun.

1291. BNEI

Canton de St-Palais.

Maour prodigoua.

Bat. - Guicon batec etcutin bi seme baïcic. Gastenac eran con bere aïtari: "Ordu du ican nadiy nihaiï naüssi eta ukhey decadan dihaiï. Nahi nis jouan eta ikhoussi cartiel Pharti cacu cour hountarcuna, eta emacut ukhey behar dudana. - Baiï, ene semia eraiten du aïtac; nahi dian becala. Gaïst bat his eta icanen his gastigaturic." Guero cabaltcen dielarie fietabat, phartitu cien bere hountarcuna eta equin bi pharte bardin.

Biga. - Gütü equney burian, seme gaïstoua jouan cen heritic buria goraïc eta eran gabe adio ihouri. Igaran cutin alhaquiac, Koïhanac, uhaïteac, eta jin cen hiri handi bateta noun igorri beïtcin bere diharia oro. Hilaber

counbaiten burian, behar ukhen cutin, saldu
bere aropac emaste cahar bati eta mithil jari;
igori cutey alhoretaras asto eta idi bequiratcera,
Hirou. - Ordin, hanits malerous cen. Etein ukhen
haboro hoheric gaias lo equiteco, es suic berotceco
nouis ere hots equitey beiccin. Counbait aldus
hangn sien gocia handi, janen beicutin, aca
osto eta futu hiotu ourdec jaten dutienac,
bena ihourkec etcen deüsere emaiten.

Laou. - Gai bates,abela hucic, cacheta baten
gagner jari cen, co equiten cielaic leihotic chorier
cougn hegaltacen beiccin arkinki. Guero ikhoum
citian aguertcen celin arquicagua eta icarac, eta
eran cian nigares: Mantehéc, ene aitarén etchia
bethia da mithiles cougnec beitute oqui eta
ardou, araoutce eta gasna nahi dien becaim
beste. Dembora hortan, ni, goses hilcen nis heben.

Bosh. - Othin, jeikien nis, jounen nis ene
aitaren gana eta eran deot: Bekhatu equin
nien nouis ere utci beicuntudant. Oquen handi
nin, eta behar naicu gastigatu, badakit
ountxa. Ene cacuta deit haboro coure semia,
kata necacu coure asken sehia becala. Oquen
dun nintcan, bena eyhartces jouiten nintcan
cutaric hurun.

Sei. - Aita bere baratcin cen lilien ihistatey
urhentey: so equitey cien sagartcer eta mahater.
Mhoussi cinin bere semia bidin jiten, icerdis
eta exhaitces beheric, sankhoua heresta, etcin
aisa sinteci. Bere beithan igan sin behar

sines gastigatu ala behar con pharkatu ....
Askien, nigarrac béquitan, hedatu cétcon
bestouac, eta bere buria ourthoukicey céolaric
barey lephoula, émaïten deo por handi bat.

Vaspi. - Guero jar éraci cin bere semia; déithu
cutin bere etchencouac eta aïcouac. " Nahi
dut maïthatu aïcineie bécala, gaïcho haïra,
éraïten dé bildu ciénin. Jean da aski gastigaturic:
oray nihourkec este cola equin méhatchuric bate.
Jin citié houney ikhoustera; ekhar-icocié bertan
barneco éjervat, ecar icocié erhastumbat éhian
eta oski vériac hougnétan. Harteen ahal tutcié
ere ollarac, ahatic, eta ekharten éhaïteco hour
dey aïchebat: édanen dugu, janen algarékin eta
equinen besta handibat. "

Vortci. - Séhic obéditu cuten berey naïssia eta
écaré cuten tahalla éderbat mahagnan gagnen.
Ber demboran, seme guéhiéna heldu cen —
ihicétic bere chakhurékin. " Ber da aren héots
haï? oïhu équin cin juramentuekin. Ouste dut
Khantus ari-cidela heber; esta goïcégui jin
nadin. - Ehoturic ciéya, ene aïta?

Bédéateu. - Es, ene semia, énué hala, éraïten
du caharrac. Hori équiten badut, bostarios
béhia nue. Khantascen diagu eta irous
gutuc, ceren arasoungn béitugu. Nahi ala
es, beharco duc Khantatu hic éré eta
bostariotan carthu gourekin, ceren hire
anaye hilic cena, ara jin duc bicilat.

Ara sorthuric bécala due : atco
galduric cia, égun^s hora, ara. édiénic .

L'Institutur public,

3te Armagnaque

1292. BNE 1

Commune de Luxe - Sumberrauté.

Canton de Saint-Palais.

Haur prodigoa.

1. — Guizon batez ez cituen bi seme baicic. Gagteenac erran cion bere aitari: «Orduda nere — buruaz nausi izan nadien eta izan deçadon — dirua. Beharraig joan hemendic eta bertce — tokiac ikhusi. Pharthigaçu sure onthasuna eta emançadaçu nic behar dudana. — Bai semea, erran çuen aitac nahidukan beçala. Haur gaichto

bat haiz, eta gaztigatua izanen haiz. Eta tiretabat —
idekiri phartitu zuen bere onthasuna eta equin cituen —
bi gathi bardinac. —————

II. — Handic dembora gutiren buruan, seme gaichtoa
joanen heruitic, larria equinoz, eta nihori adioric erran
gabe. Trebesatu cituen hainitz larre, oyhan, urhandi, eta
ethorricen hiri handi batetarac, gointan chakuto baituen
bere diru gucia. Gombait hilabetheren buruan, behar
izan cituen saldu bere soineco phuskac emasteki chakar
bati eta schi plagatu: igorri guten landetarac astoen eta
idien gaintcerac. —————

III. — Orduan biciki maluros izan cen. Ez cuen guchiago
ez ohoric loquiteco gauaz ez suric berotceco hotzharizenean.
Batuetan hain gosecen nun janen baituen chorrice jaten
ditusten aga hosto eta fruta ustel hetaric, bainan nihoc
ez cioen deusic emaiten. —————

IV. — Ihuntce batez tripa husa jarricen alkhi baten
gainean, behatcon cuelaric lohotic arhinki airatcen cion
chorieri. Guero ikhusi cituen aguertcen ceruan ilharguia
eta icarrac, eta nigarroz hari celaric erran cuen bere
baitan: Han, errun, one aitaron ethea bethea da sekiz,
goinec baitute oguia eta arnoa, arrolceac eta gasna, nahi
duten becembat. Eta dembora berean ni hemen goseac
hiltzen hari nu. —————

V. — Eh bien, chutituko naiz, yoanen naiz one aitaron
kausitcerac eta erranen diot: Bekhatu bat equin nuon
gu utci nahi izan cintudanean. Hoben handia izan

nuen eta beharbi nauzu gartzigatu, badakit arriak
ontsi. Ez neçagula guchiago deit sure semea, —
trata neçagu sure azkon muthila beçala. Hobon dun
ninzan bainan ez nintazken guchiago bici gutaric —
urrun. —————

VI. — Aita bere baratcean cen boron ihintstatcen
acabatcen hari. Behatzen cioten sagar ondoer eta —
mahatseri. Ikhusi cuenean jiten bidean bere semea
oro icerdiz eta errhautsez estalia, sango bat herrestan
harritu con. Bere buruan galdequin guen heya —
behar cuen bere semea gartzigatu ala behar cion —
barkhatu... Azkonean nigarra beçuan gabaldu
gatzkon besoac eta erran cion musu handi bat. —

VII. — Eta jarrarazi guen bere semea; deitu cituen
bere etheco jendeac eta haugoac, eta bildu cirenean —
erran cioten: «Aintcinean beçala nabu dut maithatu
haur gaicho han. Azki gartzigatua iman da: Ez
çoçuela oray gaizkiric batere erran. Gatozte ikhusterat,
ekharroque fite bestimenda fullit bat, emoque errhartzun
bat erhian eta çapata berriac oinetan. Hartcen ahalticue
ere çombait oilar, ahate eta ekhartcon ahal hiltceco onden
aratche bat: Behar dugu yan eta edan elgarrekin
eta phesta handi bat equin. —————

VIII. — Ichic obeditu çuten bere nagusia eta hedatu
çuten dafaila eden bat mahainaren gainean. Momonto
berrean, seme çaharrena heldu con ihicitic bere çakharrekin.
«Çerda harrabots hau? erran guen juramentu batekin.
Iduritzen çaut kantuz hari çareçtela hemen; ez da

goicegui etcherat jin nadin. Erhotu cira naski aita?»—

«Ez, somea, ez nauc erhotu, erran ciora aita chaharra.
Gauza hauc equiten balimbaditut, equiten ditiat bozcarioan
naizelacots. Khantaten diagu eta aleguero gaituc cerea baitugu
arraçoina. Nahi baduc eta ez, beharco duc hie ere khantatu
eta alegueratu gurekin, cerea hie anaya cere berritz
phiztu duc. Orai sortu balitz begala duc: Atzo galdua
gukan, egun horra nunden berritz harrafatua.»—

L'instituteur de L'École Sumberraut,

M. Lantigas

Commune de
Masparraulte

Canton de
St Palais

1293. BNE. 1

Haour prodigoua

- 1 - Guicon batec étricin bi haour baïcie. Gaztehe-
nac erancicin beré aitari: « Ordu ucu ican na-
din ene buriaen nauri eta ukhan decadan diru.
Behar dicit ahal ican jouan eta ikhuzi kartier.
Partaja cacu couré ontacuna eta emaduce
cer ere ukhan behar baitut. Ba, ene semia,
eran cicin aitac: nahi duhan becala.

Gaichtobat hiz eta icamen hiz punitia. » Guero
idokilzen cielaric tietabat partajatu cicin beré
ountasuna eta équin bi portone berdinae.
- 2 - Hantec egun gutien barnian seme gaichtoua
jouan cucun heritic iten cielaric fieraéna,
éta adioric eran gabé nihoéri. Passatu cin
hanitz othar oïhan hour handi éta jin cucun hiri

handi batéra noun despendiatu beitzien béré
diru gucia. Coumbait hulabéteren burian saldu
bēhar ican citrin béré aropac émarzé cahar bati
éta affritu béré buria sehi icaitéco; igorri cicien
elguetaat han béquiatceco astouac éta idiac.

- 3 - Ordian ican cucun biciki maléous. Etzicin qué
hiago ohéris lo équitéco gaouaz, ez suic lératreco
hotz iten ciénan. Batzuetan hain gosse handia
cicin noun jaen beitzien ourdec jaten tusten
aca ostéta fruitu osteldu hec; bēna nūhokec elzaco
cien déusic émaiten.
- 4 - Utz batez, tripa hutzi, utzi cicin béré buria
érortzera banco batétara soguiter, ciélaric léihotic
choria hégaldatec, beitzien ahinkí. Guero ikhusi
citzin cērian arguicitia éta icarrac éta éran cicin
béré buriani nigarez ari célaric. Hainchet éné
aitaren etchia belhia ducu sehi baitute oqui,
ano, aroutzé éta gazna nahi uten bécambat.
Arté hortan, ni, hiltzen nucu gosez hēmen.
- 5 - « Et bien, chutitico nucu, jouanen nucu éné
aitaren, édirectéra éta éranen dacocut: oben
handia ican nicin éta beha nucu punitu
badakicut outza. Ez nécacula quéhiago dé-
itha curé semia, tata nécacu curé sehiataric
askéna bécala. Obendun ican nin cun bēna
soffritcen nicin cutaric urrun. »
- 6 - Aita béré baratcian, cucun béré liliy arro.

zatcen finitcen : bezitatcen cutzin sagartziac
eta mahatzac . Noiz eta ikhuni beitzien
bideberian bere semia dena bethia icerdiz
eta erhaoutzez, sangoua heretzaca doi doya
sinhelzi uhal ukhan cicin . Galdequin cicin
bere buruari, behar cenez puni cecan ala
barkha cecacon . Askenian nigarrac bequie-
tan hedatu caz cotzun besoac eta javulzi iten
cielarie haren lephora eman cacocun poto handi bat .

- 7 - Guero jararaci cicin bere semia ; oihu in
cicin bere jenderi eta avoucoueri : « Nahi dicit
maithatu lehen becala , havur gaichoua , eran
cicun elgargana beldu ceman . Jean ducu aski
punitia : nihokek orai ez decacon equin erreprochuric
bateré . Jin cizte ikhustera ; ekhara cocie bere-
hala besta poilli bat ecaracocie hastumbat
ehian eta oski beriac cangoetan . Hartuco ahaf
ducie ere oillar eta guta eta ekharico aetche
bat hilceco houn dena : edamen dici , janen
elgarekin eta men phezta handi bat . »

- 8 - Sehiec obeditu cicien beren nausiari eta
ecari dahaila eder bat mahagnain . Memento
berian seme quenhena heldu cucun ihicetic bere
chakherekin . « Cer da beaz acantz haii ? eran
cicin juramentu iten cielarie . Cuzte dicit kham-
tatcen ari ciztela hemer ; etcu gotche jin nadien .
Ehotia circa ene aita ? »

- 9 - Ez, éné sémia, ez nuc éhotia éresponditu ce
saharac. Iten badut hori duc bethia bän
bos carioz. Khantatcen ari quituc eto irous qu
écic badagu arra coin frango. Mahi icar
dékahan edo ez beharco duc khantuz ari he
éré éta boz kariatu gourekim ceren éta hir
anaia hila cina beriz itculi bätta bicirat. Ber
sortzetic heldu baliz bécala duc: atzo gald
cucan, egun hora noun den édiréna.

L'Instituteur de Masparraut

J^m Nébour

Commune d'Oréque.

Canton de Saint-Lalais.

1294. BNE-1

Flaur Prodiqua

1. Gizon batec ez zitien bi seme bezic. Gaztenac erreiten daco bere aitari: « Ordu dixi izan nain ene buruain nausi eta ukhan dezaan dihurtu. Behar tzit juan hentic amoreac gatic eta bazter ikhus ahal dezaan. Pharteca zazu zure huntasuna eta eman ezazu nie ukhan ^{behar} duana. — Ba, ene semia, erreiten du aita; nahi dukecan bezala. Gaichtua hiz, eta punitia izanen hiz. » Gero, tinta bat zabalduz, phartecatu zien bere huntasuna eta in zitien bi pharte berdinae.

2. Hantic egun gutin burian, seme gaichtua juan tzen herritic fieruaina meze eta hehori adioie erran gabe. Tgaan tzitien biziki larre, oihan, ur haundi, eta jin tzen hiri haundi batelala, nun despendiatu beitzien bere duhurtu guzia. Lumbait hilaithein burian, behar, ukhan tzitien saldu bere arropac emazte zahar bate, eta muthil jarri: igorri zuten elgetalat han astuen eta idien zaintzera.

3_ Ordian malerus izan tzen beziki. Ez tzien gehio ukhan oheic lo iteco gauaz, ez suic bere burian bedzeco hotz iten tzienian. Lunbeit aldiz, hain gose haundia zien niri janen baitzien unza aza ostota fuitu usteldu hetaric zoinac jaten baituzte urdec; bena nehoec ez tzacon deus emaiten.

4_ As batez, sabela hutzic, utzi zien bere buria cortzea escaala baten gaguea, so iten tzielaic leihotie chorrier zoinac hegaldatzen baitzien ahintzki. Gero, ikhusi zitien zerian agertzen argi zeitia eta izarrac, eta erran tzien bere baithan nigar iten tzielaic: Hantche, ene aitain etehia bethia due muthulez zoinac baitute oqi eta ano, arrotze eta gasna, nahi duten bezain beste. Denbora hortan, ni, heben, gosac hiltzen nie.

5_ Ebien, chutituco nuc, judain nuc ene aitain hatzemaitea eta errain da coat: In nizin bekhatu bat nahi ukhan zentuanian kitatu. Oben haundi ukhan, nizin, eta behar nuzu punitu, bakizut untsa. Ez nezazula gehio zure semea deith, trata nezazu zure muthiletaic azkena bezala. Obendun nintzun, bena zutaric urrun bihotzac niri iten zatazun.)

6_ Aita bere baatzian tzen, bere lilien arrosatzen finitzen ari zelaric: bisitatzen zitien saarrae eta mahatsac. Ikhusi zienian bidian jiten bere semia oro izerdiz eta exhaustsez bethia, zangua herresta, doi doia gauza hori sinhetsi ahal ukhan tzien. Bere buruari galdin tzien heia behar zienez bere semia

Il faut prononcer

z comme s en français, lorsque cette lettre (s) n'est pas entre deux voyelles

e . . . . . e'

q . . . . . qu

u . . . . . ou (toujours)

ll . . . . . ill.

h . . . . . toujours aspirée

j . . . . . comme y dans voyage.

en . . . . . toujours comme dans bien

s . . . . . Impossible de le dire; prononcez-le comme le font certains Gascons en disant veuse-tu.

Les consonnes venant à la suite doivent être toutes prononcées: tz, ph. etc

L'Instituteur,
F. Delhalde

punitu ala behar zacon barkhatu. . . . Azkenian,
nigarrae begietan, hedatu zacon besuae, eta hain.
lephora dauzinez, eman zacon pot haundi bat.

7- Gero jar arazi zien bere semia; deithu
ziten bere jendiac eta auzuac: « Nahi dut maithatu
aitzinian bezala, haur gaichua, erran tzeen bildu
izan tzienco. Aski punitia izan da: orai nehoe
ez dezacola gaizki bat erran. Daitze humen ikhustera;
ekharracozie fite camisola pollit bat, ezarracozie
chaztun bat ehian eta oski berri batzu zanguetan.
Hartzen ahal duzketzie ere ollar batzu, ahate batzu,
eta ekhartzen hiltzeco humen erqi bat: edanen
eta janen dugu elgarrekin eta phesta haundi bat
inen.»

8- Muthilec obeitu zuten beren nausia eta
ezarri zuten dahalla eder bat mahaiain gagnen.
Memento berian, seme geikena heldu zen ihizetic
bere chakhorrekin: « Zer da beraz azantz hori?
oihu in tzien arneguz. Usteut khantuz ari zizten
heben; ez ta goz ei etcheat jin nain. Ehotia zirea
ene aita?»

9- Ez, ene semia, enue hala, ihardoki zien
chaharrae. Hola iten baut, horiue plazerrez bethia
nizalacotz. Khantuz ari gituc eta urus gituc. zeen
betuu zertaco. Nahi ukhan dezakan ala ez, hic
ere beharco due khantatu eta gurekin alegeratu,
zeren eta hie aneia, zoina hila beitzen, arra
jin beita bizirat. Sotzetic heldu baliz bezalauc. . . . Atzo
galdia zukan, egun horra nun arra hatzernana den.»

J. Duhalde

Commune d'Orsanco.

Canton de Saint Palais

Arrondissement de Mauléon

1295. BNE-1

Haur prodigoua.

Guison batec er sitouen bi seme bairic. Gastena
erran sion bere aitari. «Ordou da isan nadin
nere buruas nagusi, eta ukhan desadan dihouria;
behar nuke youan, eta ikhoussi Kartier; pharteta
sason soure ontasouna, eta emadarout nic behar
doudana.» Bai ene semea, erran sion aitar,
nahi doukan besela; gaichto bat hais eta isanen
pounitoua; eta guero, tiroir bat sabaldouic,
partayatsen du bere dihouroua eta equiten ditou
bi pharte igoualac.

Sombait egounen buruan, seme gaichto hori,
youaiten da heritic, fierraina equines eta netrou
adioc equin gabe. Erabertsatsen ditou ankits
landets, oihanac, erretac eta yiten hiri handi
batetara, noun despondiatsen baitou bere dihourou
gousia. Sombait hilabeteren buruan saldou isan
behar sitouen bere arropac emast chakar bati.

eta logatou mouthil isaiteko, igovii souren
alhorreat asto eta idien bequiratsko.

Cudouan ankits malherous sen; ex souen guchia-
go oheric arvatsetan lo equiteco, ex eta ere souic
berotretko hotz equiten sieren. Barouen sombait
aldis, hain gotse handia, noun, yain baitsitouen,
atsa hosto eta frouitou pourritou hec, soinac
yaten baitioustek borthakouec, bainan nehorc ex
non deusec emaiten.

Gau bates, tripa houtsic, outsi sen erortserat
banka baten gainerat, so equiten suclavic leihotic,
choiac sabiltzala airean ahintki. Guero ikhoutri
souen aguertsen serouan, arguisaria eta isarrac
eta erran souen nigar equiten souelatic. Kanteko,
ene aitaren etchean, mouthiles bethia da, winec
baitoutk, oqui, arno, arroltse eta gasna nahi
douten berembat. Dembora hortan, ni, gotsiac
hiltzen nau hemmen.

Beras, choutitoutko nais, youain nais ene
aitaren ikhousterat eta erranen diot. Guin nouen
bekhatou bat, sou kitatou nahi isan nouenean.
Ontsa hobendoun nintzen, beharko nouou
pounitou, badakit segour; ex nesaroula deith
guchiago suie seme, trata nesarou soue asken
mouthila besala. Coupable nintzen, bainan
peritsen ari nintzen soularic ourroun.

Aita bere baratsian sen, bere lilien arrotsasen
finitzen, bisitatsen sitouen sagartsiac eta
mahatsac. Ikhoutri souenian, errebidcan, bere
semea heldu sela, dena iserdis eta erhaitzes
bethia, sangoua thiratous doidoza sirtsetsi souen.

Galdequiten souen bere baithan, behar souenes
pounitou, ala, behar saxon barkhatou. Astene
Kote beguiac nigarres betheric, beruac sabaltzen
sasko, eta haren lephora iganic emaiten dio
pot bat.

Quero yar arasten du bere semea, oihou equin
soten bere yender eta autsoer. cc Nahi dout
maithatou lehen besala, gaicho haurra, erran
soten, oro elgarretarat bildou sirenian. Asti
pounitia isan da, nehorc ez besakote equin orai
erreprotchowic. Saiuste ikhousterat ekharakosie
berchala jaletu bat, esar akosie ehastoun bat
erhian eta oski beruiac oinetan. Hartzen ahal
touse ere oilarrac eta ahatic, eta ekhar,
aratche houn bat kiltseko, yanen dougou eta
edanen elgarrekin eta equinen besta handi bat.
Mouthilec obeditou souter bere nagouniari, eta
esari dahaila eder bat mahayaren gainean.
Memento berean, seme guetiena heldou ser
ihisitic bere chakhourekin. «Ser da beras atarats
hau, oihou equin suen yuratsen suclavic.
Custe dout, khantous ari siestela hemen, ez da
goitsequi ethor radin. Menstou sinea ene Aita»
Ez ene semea, erran sion chakarrac, ez naitz hala.
Hori equiten badout, seren alegueratasounes
bethea bainis khantaten dougou eta
ouros quero, esen baitougou seren. Nahi
ala es behar douc khantou equin hic
ere eta alegueratou gourekin, seren
hire anaya hila senac erran baitou
bisinat. Orai sorthia balitz besala douc;

horra noun, also galdia soukan, egoun
hatseman dougoun.

Merianthorpe

Commune de Sagolle

1297. BNE-1

Canton de St.-Palais

Haur barraiatrailea.

1. Guizon batez ez zituen bi seme bairric. Gasternac eman zion bere aitari: « Ordu da, izan nadin ene nausi eta izan dezadan dirua. Behar dut yon ahal izan eta baster ikhusi Phartaia yazu zure funsac eta eman zadazut nie behar dutana. — Bai, ene semea, eman zuen aitac; nahi duzan bezala. Gaichta bat hiz eta gaztigatu izanen hiz. » Guero idekiz trola bat, phartaiala zituen bere funsac eta equin zituen bi pharte berdinae.

2. Egun gutoren burian, seme gaichtoa yon zen heritic fierrarena equiten zuelaric, eta adioric erran gabe nehoi. Tragan zituen hainitz larri, oihan, ibaia, eta yin zen heri handi batatalat, haur despendiala zuen bere diru guzia. Combait hilabetheren burian, behar izan zituen saldu bere trastuac imozte zahar bati eta alocatu multil.

izaitēco: igorri zuten landetalar asto eta idi beiratzeco.

3. Orduan izan zen hainitz dohacabe. Ez zuen guchiago duri-
lō equitēco gauaz, ez suric berotzeco hotz equiten zuenian. Lembait
aldiz hain bertec gose handia zuen yanen baitzuen aza hosto eta
fruitu ustoldu cherriec yaten duxtenac; bainera nehorc ez zaion deus
emaiten.

4. Gaur batez, sabela hutsic, utzi zen erortzerat escabela baten
gainerat, behatuz leihotic arinki hegaldotzen ziren chorieri. Guero ikhusi
zituēn agurtzen zeruan, ilharghia eta izarrac, eta erran zuen rugar ez:
hantchet, ene aitarēn etheca muthilez bethiada zoinec baitute ogi eta arno,
aroltce eta gasna nahi dutena. Dembora artean, ni hitzen niz gosiarekin
hemen.

5. a Eta bada, alchatico niz, yoanen niz aurkhitzerat ene aitarēn
eta erranen diot: Eguin nuen bekhatu bat noiz eta ere nahi izan baitzin-
tudan utzi. Hoben handia nuen eta behar nuzu garfigatu, badakit onta.
Ez nezazula diot guchiago zure semea, artha nezazu zure azken muthila
bezala. Hobendun nintzan, bainera urhatzen ninduzun zure garic hurrun.

6. Aita bere baratziān zen bere lilien urhatzen akhabayen ari:
bisitatzen zituēn sagar ondoac eta mahatsac. Noiz eta ere ikhusi
baitzuen bidiaeren gainean bere semea guzia estalia izerdiz eta urhautsez,
herrestan zangoa doidoia sinhelsi zuen. Galdequin zuen bere baitan, behar
zuenez garfigatu ala bekhatu..... Azkenecotz nigamac beguictan, besoac
hedatu ziorhan, eta aurthikiz haren lepcoat eman zion jol handi bat

7. Guero yarri arazi zuen bere semea; deitu zituen bere yendeac da auzoac: « Nahi dut maitatu lehen bezala, gaicho haurra, erran zuen bildu bezen laster izan da aski gaztigatua: nehorc orai ez dezaion erresponchuric. Yin zizte ikhusterat; ekhar ziozue fite gaineco fullit bat, ezar diozue erraztun bat erhian eta zapata beriac zangoan. Hartzen ahal ditutzie ere villarac, ahateac eta aratche bat ona hiltzeco: edanen duzu, yanen elgarrekin eta equinen phesta handi bat. »

8. Mouthilec obeditu zuten beren nausiari eta ezarri daftaila eder bat mahainaren gainean. Memento beren, seme zaharrena heldu zen ikizetic bere chakharrekin: « Cer da beraz azantz hori? oihu equin zuen arnegatuz. Uste dut khantus ari ziztela hemen; ez da goizeghe itzul nadin. Erho zira, ene aita? »

9. « Ez, ene semea, ez neiz hala, ehardetsi zuen zaharrac. Equiten badut hori, equiten dut plazerrez belhea nizalacoty. Khantus ari ghira eta dohatou ghira, zeren arrazoina baitugu. Hic izana nahi gatic edo ez, beharco duc khantuz ari hic ere eta alleghera hadin gurekin, zeren hie aneya hila zena itzuli baita bizirat. Crai sorthe bezala da: atzo galdia zen, egun horra aurkhitua. »

Abadis
instituteur à Pagolle

1298. BNE-1

Commune d. Whart. Nixé

Canton de Saint-Palais

Haour prodigoua.

1. Guico₁n bat₂ec ex cicin bi s₃emé baïcic .
Gasténac exten₄ dacoco₅ou b₆ère aïtari : « Oïdou
dici i₇can nadin éné naousia éta i₈can décadan
diouria . Béhar cit ahal i₉can youan éta ikhousi
baster . Pharti çaco₁₀ou cou₁₁ré ontasouna , éta émaco₁₂ou
nic outkhan béhar doutana . — Bai₁₃ , éné s₁₄emia ,
exten ci aïtac ; nahi doucan bécala . Gaïstobat
his éta pounitia i₁₅canen his . » Guéro çabalsen
ciélaric tiéta bat p₁₆hartitou cicin b₁₇ère ontasouna
éta équin citcin bi p₁₈harti berdinac .

2. Hantie égoun gutien bourian , s₁₉emé gaïstoua
youan coucoun her₂₀itic équiten ciélaric fier₂₁ra é₂₂ne

---

(1) an . in . on . un . en . em . yn se prononcent : ane . ine . one . une . ene . eme . yne .
(2) la lettre h est toujours aspirée ;
(3) ph se prononce p . h . et non f .
(4) et se prononce ite

éta erran gabé' adio néhori. Crébésatou cicin biciki
mendi, oïhan, erréca, éta yn hiri handi batétala
noun déspondiatou baïtcien béré dirou goucia. Cem-
-baït hilabitéren bourian, béhar oukhan citein
saldou béré phildac émasté, çahar bati éta
mouthil yarvi: igorri cicien alhorrétalat han
Saintseco astouac éta idiac.

3. Ordian, içan, couçoun biciki maluros.
Er cicin quehiago ohéic lo équitico gaouian ex
suric bérotséco noïs éta éré équiten baïtsien
hoté. Baciein cembaït aldís hain gosé handia
noun yan baïtcoustén gogotic ourdèc yaten
ditousten assa osto éta fronta oustél hec; bina
néhorc ex sacoçoun émaïten déusic.

4. Saou batés sabéla houtsic outsi, couçoun
érotsera escabéla baten gainéra, so équines léi-
-hotic ahinké higaldatsen ciren choriak. Guéro
ikhousi cicin aquertsen célian arguicaguia éta
icarrae, éta berari erran nigariés ari éclaric:
Hantché^u éné aïtaren etchia bethia douc mou-
-thilés coïnee baïtouté' oquia éta arnoa, arrol-
-siac éta gasna nahi douten beçain bat. Dembora
bérian, ni gosés hiltsen ari nouc.

5. " Eh bien, choutitouco nouc, youanen nouc
édicitera ene aïtaren éta erranen: Equin nicin
békhatou bat, noïs éta éré nahi içan
baïtcintoudan Kitatou. Oquen handia nicin,
éta béhar nouçou pouritou, basakicout ourtoa.

Er nêçacoula quêhiago dèitha coure sèmia, trata
nêçacou coure sèhiétarie askèna bécala. Obendoun
nintoun, bena soffritsen nicin, cou ganic
ourroun.

6. Oïta bère baratcian coucoun, bère
lilien arrosatsen finitsen ari; bijitatsen
ciccin sagartsiac éta mahatsac. Vois éta
ikkhousi bätcién yten bidiaren gäinian
bère sèmia dèna icerdis éta erhaoutsès bèthère
sangoua herrestan, nèkès sinhetsi ahal ican
ciccin. Igaran ciccin bère bätthan bèhar
ciénès pou nitou ala bèhar çacon bartkhatou
Ondarrian, nigarrac bèquétan, hédadou sascot-
soun bèsouac éta aourdikitsen cèlaric haren
lèphora éman çacocoun pot handi bat

7. Guero yar araci ciccin bère sèmia
dèithou ciccin bère yendiac éta aousoac
« Nahi cit maïthadou lehen bécala havur
gäïchoa, erraiten diécou elgarrétala bildou
becain laster. Astki pou nitia ican cou: nèkès
orai er dèçacola équin erriprotchouic batère
Caourté ikkhoustèra, èkhar çacocié fité sèine
pollit bat, écar çacocié éhastoun bat èhia
éta ostki bevi batsou sangouétan. Ahal
doucié éri hatsèmaïten oïlar cembait, aha
cembait éta èkharteen aëtchébat hiltse
houna: édanen dicigou, yanen elgarrèkin
éta équinen phesta handi bat »

8. Mouthilec obéditou cicien bérén naousiari
éta écari tahailla éder bat mahainaren gainian
Ordu bérían sémé guéhiéna hédou coucoun
ihicític béré chakhourekín : « Ser da bérás
açants hori ? oïhou équiten ci youramendus
ari délaric. Ousté dicit Khantous ari cisté
hémen; étcou goïtché yn nadin. Éhotia
ciréa, éné aïta ? »

9. « Er, éné sémia, énouc hala erépostou
émaïten dacoçu çaharrac. Hori équiten
badout, douc bostarios bethia bänis. Khan-
tous ari gutsac éta ouros gutsac, ceren bai-
tougou certas. Nahi oukhan déçakan éder
er, beharco duc Khantatou hic ere éta
aléguératou gowrékin cendaco éta hire
anaia hila céna phistou baïta. Sor-
thou balis béçala douc : atso galdia soukan
égoun hovra noun den berris édiéna. »

L'Instituteur public,
Lapeyre

Canton

'

Tholdy.

Commune d'Tholdy.
(chef lieu de canton.)

1299. BNE. 1

Haour barriatralia.

---

1. Guigon batec etritzin bi sémé
béicic. Gastinae errantzacooun bére aitari.
« Ordon boucon ican nadin éné naousi éta
izan dicadan vikouren. Youan ahal béhar
vicit hémendic éta baster ikhousi. Cathi cacon
cousé ontasuna, éta imadacon béhar douana.
Ba, éné sémia, errantzin aita, nahi doukican
bécala. Gaichto bat hiz. » Guéro tianta bat
idokiz, cathicatou cicin bére ontasuna éta
égoun bi cathi berdinae.
2. - Handic égoun gouteren bourian,
Sémé-tyarra youan boucon hevitic, larriana

i'guinez, éta nehori adio erran gabi. Trébescaton citrin
kanitz othar, oihanac, hibaiac, éta yintzoucoum hivi handi
batitarat, noun gastaton baitzien bére dihouron goucia.
Combait hilabétheren bourian, saldou behar oubhan
citrin bére phildac émarté cahar bati éta mouthil
yarri: igouri cicien landétarat han astouen éta
idien caintéico.

3. Ordian, arras malouros i can tzooucoum.
Etzicin quéhiago ohéic gaouar lo équitico, ex
souric bérotkico hotz. Cérian. Combait aldiz
hain gosi caucan noun gootic yanon baitziten
cherrec diowsten aca hosto éta fratton ousteldou
hec; bainan nehoc étracocoun dious émaïten.

4. Arratsaldé bates, sabéla houtsic,
outri-cicin bére bouria courezco cadéra baton
gairerat érotzérat, so cagolaric léihotic ahinké
airian cabiltzan chorier. Quéro ikhousi citzin
aquertzen cérian arguicaria éta icarrac, éta
bére baithan erran tricin nigarrez: hantchet,
éné aïtaren étchia béthia doucou mouthilez, coinec
baituté oqui éta ano, arroultze éta gasna, nahi
douten bécenbat. Dembora hortan, ni gosiac
hiltzen hari noucou hémen.

5. Eh bien, yeitico noucou. Youanen
noucou éné aïtaren caousitzérat éta erranon
dacocout: Bekhaton bat équin nicin, nahi

oukhan cintonarian outri. Hoben handia oukhan
nicin, eta behar nouçon gartigaton, badiakicout
arras outsa. Ez nicaçoula guchiago deith coure
semia; trata nicaçou coure mouthilitarie ourdarra
bicala. Hobendoun ican nindouçoun, bainan
peritzon ari nindouçoun coutarie ourboun.

6. Aita bere baratsian-traucoun,
bere lilien ourtatzen akhabatzen ari Ikhoui
ciemian bere semia bidian yiten herrouter
eta icordiz goucia estalia angona horestan,
doioia sinhetsi ahal icantzicun. Bere
baithan galdequintricin behar triener gartigaton
edo behar traconez barkhaton. . . . . Oskemian,
nigarrac bequetan, hidaton carcotroun besonac
eta haren lephorat aourthikiz emantracocoun
pot handi bat.

7. Guero yar-araci cicin bere
semia; deithu citain bere yendiac eta
aouconac: « Nahi dicit lehen bicala
maithaton, haour gaichona, ouran treicoun
bildon cirénico. Aski gartigatia ican
douçou: nehoe ez deçacolla orai arraingourarie
equin. Caourte hounen ikhousterat; ekharracocie
fite barnicogain pollit bat, icarracocie
ehartoun bat ehian eta capata berriac
oinetan. Hartouco ahal ditouci ire oilarrac
ahatiac, eta ekharrico ahal ahatche bat

hiltzeco houn dina: edanen diougon, yanen
lgaviekin ita equimen phesta haoundi bat.

8. - Mouthilec obéditou cicien bérén naousian
ita icavri dafaila éder bat mahiaren gainian.
Memento bérían, sémi quéhiéna itzoultaen
coucoun ihicitie béri khakhourékin: « Cer da
béraz acantz hori? oihon iquintzicin youramentouca.
Tdownitzen catacon khantouz ari ciertela hémen;
étran goicéqui itzoul nadin. Ehotia ciria, éné
aita? »

9. - « Ez, éné sémia, ez nouc hala,
ihardetsi cicin caharrac. Hori equiten badout,
bozcarioz béthia nicalaconan douc. Khantouz
ari quitonc ita ouros quitonc, écie baitougon
nountzer. Nahi ean dicacan ala ez,
béharco douc khantaton hie éri ita béharco
douc aléguératon gourékin, céren ita hiri
anaia thila ciria itzouli douc bicirat.
Orai sorthou balitz bicala douc. atzo
galdia cian, igoun horra noun den
berriz hatrimana. »

Pour traduction littérale,
L'Instituteur d'Holdy,
Kringura

N.B. En basque, l'c n'est jamais muet, il est moyen, plutôt fermé qu'ouvert. Il ne prend jamais le son de l'a devant m, n, mais bien celui qu'il a dans le mot français eufrasi. Le son français ai fait en basque ai et non é, e. Pour bien prononcer la sifflante du d basque, au son plein et nouori, il faut appuyer le bout de la langue derrière les dents supérieures sur la gencive, vers le palais de la bouche et la faire siffler comme si l'on voulait, dans cette position, prononcer le son franc ais gé. L'y est aspiré et se prononce comme dans le mot yole. Goutu les lettres finales se font entendre en basque.

cure urgoi batetikin, nehoi behatu eri gubi eta
handi dera, nehoi ez adierki de' bati ez bertzeri,
pharte iman gobe bere cheduz. Badoha jaun, jaun,
lari, oihan, ohar, erica eta ibaya anbits trebesca
viraaiten setuela eta asteneat, heltzen da hiri
handi batean. Han, beru iduri lagun gabe batuetekin
ezagutzac egini, gertatzen du bere diru guzia.

Ton bit hila betheren buruco diruric ez izanez, salduz ituen
bere dornetioac emazteki ahar gabe bati. Bulusiap,
sabela hutia, hula wola sabela, mutkil sarthra zen
etche' handi batean. Nauriac, acordnac egini, igortzen
du bere sarritarat behi eta asto ~~peru~~ zaintzerat.

3. Gizon gazte' hoi ezin ghehuago do hacabe zen, non
ez bantzuen oheric gomas to egitecu ez eta eri suric bertzeico.
Kain bergetaradino quen gorseac setriatzen, non arar gogotie
janen bantzubien, haizur izan balitz, cherreia emaiten
ziuzten aza husto eta fruitu ustetuetaric, bairan nehoie
etxeac on denic escairtzen.

2. Bere totkirat jina, sabela hutia, bere gambarare
zaguelaric arrotalde' apha' batez, uzten du bere burua katxeta
katen gaminat, eta beha zayon leihote cirrean zabilhan
higaztirini. Itangia alchata penzere goretan, izarrac ere
agertu eta heyeri beha, mutkil gaizo hoi emaitzen migaretan
riotaric bere buruari: Zer! Kanchet, ene citaren etchean
dagoden sehi guzice badute zer jan, zer edan, hai oyi, artho,
naragi, gasma, arrotzi, chingar eta lukhinca, hai mahats

amo, sayar arno, pitax eta minata eta mi henen
nago gozes hita.

5. Ehen! Zer eginen dut? Jaikeo niz, joanen
niz aitaren ganat, eta kmittasunic handienan emanen
daco. Aita, Guizki eta bekhatu handia egini dut zuri
ganic orhantzia. ^{Bobendum} Bobendum handi niz sure orherat, behar
mozu garraski gartigatu, ezic egun ezagutzen dut ez duwala
bertzeric mirezi sure ganic. Ez niri gehiago iman sure
seminaren izena, bizkitartian othui har nezazu zuri itheran
eta erabil nezazu zuri multil errurnesena bezala. —
Aithortzen, ^{du} bobendum handi batizan niz, banian sure
ganic orhun irainjintzen nintzen.

6. Gelibeo hortan, abiatzen da itcherat luanz eta hurbil
ziari, itxurten du bere aita baratzec breac i huztaturic, bekar
zaguela mahartiar eta sagardeyari. Aitac begiac altchatzen
ditus eta itxurten du bidicari behera hutoi, bere semic
izerdiz eta herantzez jenditua, sango bat herrestan, eta hari
buruz jiten sela, hainbertze zen multil gaste hoi hitua
non guizo gizonac ez baizic sin hets bere semia suela hon
begien aitzinean. Phentzabeta imaiten da behar duen gartiga
ku ala baskhata behar dezcon egun hitrac. Banian aitaren
behotza nazuritzen sago eta begiac nigaretan bi besoac
zabatundic amultouki besancaten du eta emaiten dazco
si mundu ezin gehiago gozoe.

7. Jarrarazten du, oihu egiten bere ausoeri eta schien
eta haren ganat jiri direnean emanen ditte. Nahi dut behen

bere semia
matutz: